

INSCRIPTII EBRAICE DIN PIATRA NEAMT (1677—1800)

de I. KARA SCHWARTZ

Inscripțiile ebraice de mai jos provin de la pietre de mormânt aflate în vechiul cimitir mozaic de la poalele dealului Pietricica. Acest cimitir datează din secolul XVII-lea.

Pe la 1880, cîțiva cloclii bătrâni afirmau că ar fi văzut cîndva în acest cimitir o piatră de mormânt care purta data calendarului mozaic 5340 (1580). Totuși, cînd Iacob Pșanter a vizitat acest cimitir în 1889, nu a găsit morminte mai vechi decât anul 1677 și 1889. În 1883 Iosif Kaufman a cercetat acest cimitir, a copiat inscripții din veacurile XVII—XIX și le-a publicat în traducere românească¹.

Cimitirul a suferit deteriorări în anii 1803—1894 cînd Primăria a scos piatră din dealul Pietricica în vederea canalizării pîrfului Cuejd. Căderea bucătăilor de stîncă a distrus multe pietre de mormânt. Fragmentele lor au zăcut în curtea Prefecturii și au servit apoi la canalizarea Cuejdiului².

Cercelările pe teren ce-am făcut în anii 1938, 1952 și 1968, precum și unele fotografii din arhiva Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., București, ne-au permis să stabilim textul original, traducerea corectă, transpunerea datelor calendarului mozaic în datele calendarului universal și unele note explicative.

Despre populația evreiască din Piatra Neamț avem unele știri privind veacul al XVII-lea. Pentru veacul următor știrile abundă. Multe din ele se află în lucrarea lui I. Kaufman, care, deși este neștiințifică, neorganizată și neegală, aduce multe documente inedite. Unul din acestea este hrisovul dat în 1706 de Grigore Ghica pentru refacerea „feredeului” și reclădirea din temelii a vechii sinagogi, existente și astăzi, care fusese dărîmată de cutremur. După o tradiție populară, ea ar fi existat pe vremea lui Petru Rareș, care s-ar fi adăpostit întrînsa în timpul fugii sale în Transilvania.

¹ Iacob Pșanter, *Divre halamim learăto Rumenie...* (Cronica Evreilor din România...), vol. I, Iași, H. Goldner, 1871, p. 25.

² Iosef Kaufman, *Comunitățile Israelite din Jud. Neamț...*, vol. I, 1928—1929, pp. 184—189.

³ Ibidem.

La sfîrșitul veacului trecut sinagoga poseda o predelă de catifea, pe care erau brodate binecuvintarea vinului și șapte triunghiuri. Valoarea cifrică a literelor din triunghiuri indică anul mozaic 5527, adică anul 1767.

Alt document, rezumat în lucrarea lui Kaufmann, este catastiful frăției „Chevre Kedoașă”, care este mai mult decât o frăție de înmormântare și decât o breaslă de ciocloii. Această frăție avea numeroase funcții obștești ca : ajutorarea săracilor valizi și bolnavi, apărarea slugilor de abuzurile stăpînilor, administrarea bălii și a sinagogilor, controlul măsurilor și greutăților din prăvălili și ateliere, supravegherea invârtămintului religios, găzduirea oaspeților săraci etc.

Un act inedit de la Arhivele Statului din Iași, datat 1 aprilie 1774, privind pricina dintre urmașii dascălului Covrig, este semnat de membrii unei comisii, numită de ispravnicul ținutului Neamț, Iordache Cuper. Aceștia sunt : Tudor Staroste, Dragne cup (el), Ștefan (an), D. Căpățină, Cristea armean, Mane Baronce (armean), Șalom, fiul răposatului Zev și Chaim, fiul rabinului Iosef. Șalom figurează în 1770 printre întemeietorii frăției „Chevre Kedoașă” și a murit în anul 1785 (inscr. 6).

Franz Joseph Sulzer în vol. I al lucrării sale *Geschichte des transalpinischen Daziens*, pag. 416 descrie, printre altele, și ocupațiile populației evreiești din Piatra Neamț.

Pietrele de mormint cercate prezintă și un interes etnografic prin stilul, caligrafia și ornamentearea lor, prin simbolismul figurilor, ca și prin elementele, care indică o influență a artei populare românești, suprapusă străvechilor tradiții ale cioplitorilor în piatră evrei.

Dar această problemă merită un studiu deosebit.

INSCRIPTIONS

Nr. 1 (5)437...1676—1677

„...Logodnica Reizl, fiica lui Israel Halevi, decedată... anul (5)437...

Textul după : I. Psanter, *Divre halamim leařot Rumenie*, Iași, H. Godner, 1871, p. 25.

Nr. 2 (5)449, Tevet 1, 1888, decembrie.

„...Doamna Ienta, fiica lui Eliezer, binecuvîntată să-i fie amintirea, decedată în prima zi a lunii Tevet, anul (5)449, după computul mic...“

Textul după : I. Psanter, op. cit., p. 25.

Nr. 3 (5)525, Tișri 11, marti 1767, septembrie.

„Aici odihnește femeia doamna Feiga, fiica d-lui Mordechai, care a decedat marți 11 Tișri, anul (5)525, după computul mic. Fie-i suflul cuprins în legătura vieții (veșnice).“

Textul după piatra de mormint, aflată în 1948 în vechiul cimitir din Piatra Neamț.

Nr. 4 (5)533, Tamuz 4, 1773, iunie.

⁴ A.S. Iași, Documente, pachet 300, nr. 18—19.

„Aici odihnește bărbatul de seamă, învățătorul în ale legii, domnul Moșe, fiul domnului Dov Ber, binecuvintată fie-i amintirea, care a decedat în 4 Tamuz, anul (5)533, după computul mic. Fie-i sufletul cuprins în legătura vieții (veșnice)“.

Textul după piatra de morînt, aflată în 1948 în vechiul cimitir din Piatra Neamt.

Nr. 5 (5)537, Tișri 14. 1776, septembrie.

„Aici odihnește un bărbat integrul și drept, învățătorul, conducătorul, marele rabin, luminatul și distinsul bărbat... Ichiel Michel, fiul domnului Iosef, decedat în ajun de Sukot (5)537...“.

Textul traducerii, cu îndreptări după: Iosef Kaufman, *Cronica Comunităților Israelite din județ Neamț*, vol. I, p. 168.

Rabinul Ichiel Michel este alcătuitorul statutelor frăției „Chevre Kedaşa”, întemeiată în anul 1770. Semnatura sa se află în fruntea listei întemeietorilor frăției.

Nr. 6 (5)545, Nisan 8. 1785, martie 19, simbăta.

„Aici odihnește un bărbat integrul și drept domnul Șalom, fiul domnului Zev, decedat în Simbăta mare a anului (5)545...“.

Textul traducerii cu îndreptări după: I. Kaufman, op. cit., p. 168.

Șalom fiul lui Zev figurază în 1770 printre întemeietorii frăției „Chevre Kedaşa”. La 1 aprilie 1774 semnează ca membru al comisiei numită de ispravnicul ținutului în pricina dintre urmășii dascălului Covrig. Pare să fi fost starostele breslei evreilor din Piatra Neamț.

Nr. 7 (5)550, Sivan 24. 1780, iulie 6, duminică.

„Aici odihnește bărbatul de seamă, domnul Dov, fiul domnului Iechezkiel, care a decedat la 24 Sivan, anul (5)550, după computul mic. Fie-i sufletul cuprins în legătura vieții (veșnice). Din obștea sfintă Smotricz“.

Textul după o fotografie din Arhiva Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., București.

Nr. 8 (5) 552, Adar. 1792, martie

„...Iechezkiel, fiul lui Țvi Hirș, decedat...Adar (5)552...“

Textul traducerii după I. Kaufman op. cit., p. 168.

Nr. 9 (5)552, Elul 17. 1792, septembrie 4, mărți.

„Aici odihnește un bărbat de seamă, onoratul domn Chaim fiul domnului Moșe, care a decedat în 17 zile al lunii Elul. anul (5)552. Fie-i sufletul cuprins în legătura vieții (veșnice)“.

Textul după o fotografie din Arhiva Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., București.

Nr. 10 (5)553, Șvat, 14 Joi. 1793, ianuarie 27.

„Aici odihnește un bărbat integrul și drept... învățătorul nostru Șmuel, fiul domnului Zev, care a decedat Joi, 14 zile în luna Șvat, în anul (5)553, după computul mic...“.

Textul după o fotografie din Arhiva Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., București.

Nr. 11 (5)554, Sivan 15, simbăta 1794, iunie 13

<http://www.muzeu-neamt.ro/> / <http://cimec.ro>

„Aici odihnește femeia de seamă doamna Ghili, filca domnului Șmuel, binecuvintată fie amintirea celui drept, care a decedat simbolă 15 Sivan, în anul (9)554, după cõmpul mic. Fie-i susținut cuprins în legătura vîletii (vesnice)“.

Textul după o fotografie din Arhiva Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., București.

1

...המליך ריאול כה ישראל הלווי נפטרה....., שמו חיל'ז...

2

...טרת יענכפ' באת אליקזר ז'ל נטס (ריה) ראש חדש סכח שנת חמש ליט'ק...

3

פ' ג' אמצע מרת' פיריה בת הר' ר' פרדבי שנפטרו/ נקיים ז' י' א' יסיטם/ בחודש חנויי/ בזאת

4

ס' ג' האיש/החשה (רב) מורה'/חיד' כהדר' דוכ ביר' ז' לדנץ(פר' ד') .....תפזר שנה
ט' ג' לאלה' למל' ח' ג' י' נ' ב'

1

ברא... ירוש... נספר בירת סוריה תכל'ז....

6

לע"כ, איך מה יישחרר סלאט נר', זאכ' נפסר בסנת הגובל שנת חקם'ה...]

四

מג האיש החשוי(ב) מה רודוב נסחו, יחזקאל שנפטר כ' שירו שנת חק' לפ' קהיר, ירושלים, ינואר 1973.

1

[...יזקאל בר', בכיה הירש נפטר... אדר חקנ' ב....]

3

ט'ג/א'ו איש שורבכבר היה נטירר מטה/שנפער בשכ' עדר ימים בחודש/אלול שנת תכ'ב

15

ב' נ' איש תם וירוש לה..... ורבנן פ"ה בטוראל רב' זיך סגנופס בדור ה' י"ז
דמים בחורבש שבט נשות חק' ג' לפ' ג.

14

פ' אשה רוחנית סרת וristol בת הריר שפוגאל זעל שנטורה נס'ק כ' לפירון בסנת

INSCRIPTIONS HÉBRAIQUES DE PIATRA NEAMT (1677—1800)**RÉSUMÉ**

L'ancien cimetière de Piatra Neamt date du XVIe-^{me} siècle. Les inscriptions copiées en 1869 par I. Psanter ne datent qu'à partir de 1677.

Une partie — la plus ancienne — du cimetière a été détruite par une avalanche, en 1893.

On connaît quelques documents hébreuques et roumains sur la population israélite de la ville : un „Khrysobule” de 1766, les statuts de la „Khevra Kedocha” — qui est plus qu'une association d'enferrement — de 1770, une portière de synagogue de 1767, les noms de quelques notables de 1774 et les pierres tombales que nous publions Ici.

En dehors de l'intérêt historique elles présentent un intérêt ethnographique et folklorique par leurs inscriptions et par la symbolique de leurs ornements témoignant d'une influence de l'art populaire de Moldavie, greffée sur un ancien fonds juif datant de l'antiquité.